

Miejsce
na naklejkę
z kodem szkoły

dysleksja

MFA-R1A1P-061

EGZAMIN MATURALNY Z FIZYKI I ASTRONOMII

Arkusz II

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 120 minut

ARKUSZ II

STYCZEŃ
ROK 2006

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 11 stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
3. W rozwiązaniach zadań rachunkowych przedstaw tok rozumowania prowadzący do ostatecznego wyniku oraz pamiętaj o jednostkach.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
7. Podczas egzaminu możesz korzystać z karty wybranych wzorów i stałych fizycznych oraz kalkulatora.
8. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje zdający. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.
9. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem i zaznacz właściwe.

Za rozwiązanie
wszystkich zadań
można otrzymać
łącznie
50 punktów

Życzymy powodzenia!

Wypełnia zdający przed
rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

KOD
ZDAJĄCEGO

Zadanie 28. Sonda Pioneer (9 pkt)

Pod koniec kwietnia wielki radioteleskop w Madrycie wykrył słaby sygnał sztucznego pochodzenia z kierunku konstelacji Byka. To nie kosmici. Odezwała się sonda Pioneer 10, która z niewiadomych przyczyn milczała, od ośmiu miesięcy. [...]

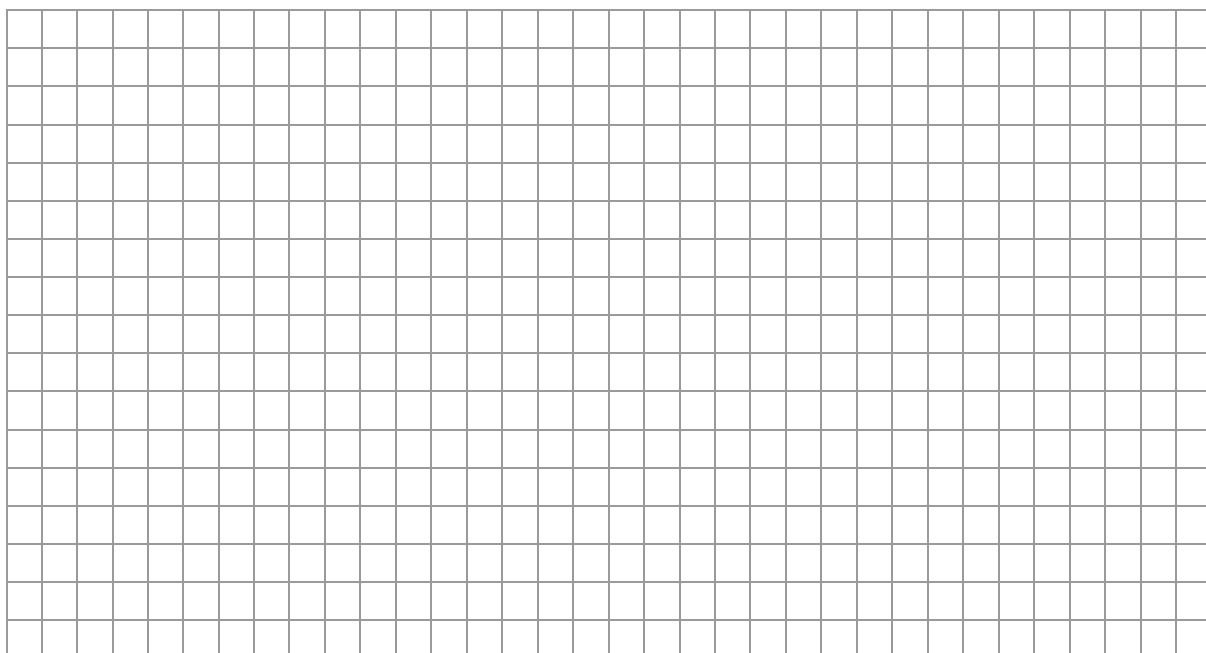
Sygnał miał moc słabszą niż miliardowa (10^{-9}) część bilionowej (10^{-12}) części wata. Leciał do Ziemi prawie 11 godzin. To dlatego, że Pioneer 10 zawędrował już bardzo daleko - jest dziś w odległości dwa razy większej od Słońca niż planeta Pluton, czyli ok. 11,2 mld km. [...]

Teraz Pioneer 10 leci z prędkością 13 km/s w kierunku czerwonej gwiazdy Aldebaran w konstelacji Byka, która jest oddalona o 71 lat świetlnych i 155 razy jaśniejsza niż nasze Słońce. Sonda zmaga się tylko z upływem czasu. - Nasza gwarancja skończyła się już po 21 miesiącach, a dziś upływa 28. rok działania sondy - mówi szef misji Larry Lasher z NASA. Pioneer 10 jest zasilany przez radioaktywny pluton-238. Rozpad plutonu generuje ciepło, zamieniane potem na elektryczność. Pluton wprawdzie rozpada się dość wolno - połowa paliwa znika po 92 latach, ale szybciej ulegają degradacji elementy, które przekształcają ciepło w prąd elektryczny....

(na podstawie: Piotr Cieśliński, Wieści z daleka. Gazeta Wyborcza 4 maja 2001 r.)

28.1 (4 pkt)

Oszacuj czas (w latach) potrzebny na dotarcie sondy z Ziemi w pobliże orbity Plutona oraz czas podróży w pobliże gwiazdy Aldebaran. Odpowiedź uzasadnij obliczeniami. Przyjmij, że wartość prędkości sondy jest stała.

BRUDNOPIS

**MODEL ODPOWIEDZI I SCHEMAT OCENIANIA
ARKUSZA II**

Zdający może rozwiązać zadania każdą poprawną metodą. Otrzymuje wtedy maksymalną liczbę punktów.

Numer zadania	Czynności	Punktacja		Uwagi	
Zadanie 24. Żaróweczki	24.1	Amperomierz należy podłączyć szeregowo.	1	1	
	24.2	Obliczenie oporu: $R = \frac{160\Omega}{100} = 1,6\Omega$	1	1	
	24.3	Obliczenie oporu całego zestawu : $R = \frac{230V}{0,18A} \approx 1278\Omega$	1	2	
		Obliczenie oporu jednej żarówki: $R \approx 12,78\Omega$	1		
	24.4	Porównanie oporów: $x = \frac{12,78\Omega}{1,6\Omega} \approx 8$	1	2	
		Wyjaśnienie, że wzrost temperatury włókna żarówki powoduje zwiększenie oporu włókna.	1		
	24.5	Obliczenie napięcia nominalnego jednej żarówki: $U = 2,3V$	1	2	
		Obliczenie oporu zakupionej żarówki: $R_z = \frac{U^2}{P} = \frac{9V^2}{0,21W} \approx 42,86\Omega$	1		
	24.6	Pozostałe żarówki będą świecić słabiej.	1	3	Możliwe jest uzasadnienie wynikające z przekroczonego napięcia lub mocy.
		Obliczenie nominalnego natężenia prądu nowej żarówki: $I = 0,07A$	1		
Stwierdzenie, że żarówka się przepali (może ulec przepaleniu), ponieważ popłynie przez nią większy prąd niż ten, do jakiego jest dostosowana.		1			
Razem			11		

Numer zadania	Czynności	Punktacja		Uwagi	
Zadanie 25. Słoik	25.1	Powietrze ulega przemianie izochorycznej.	1	1	
	25.2	Zastosowanie równania stanu gazu doskonałego lub równania Clapeyrona i przekształcenie ich do postaci umożliwiającej obliczenie ciśnienia w słoiku: $\frac{p_x V}{T_0} = \frac{p_o V}{T_w}, \text{ skąd}$ $p_x = \frac{p_o T_o}{T_w}$	1	2	
		Obliczenie wartości ciśnienia wewnątrz słoika: $p_k = 795 \text{ hPa}$	1		
	25.3	Określenie siły parcia z jednoczesnym określeniem różnicy ciśnień oraz uwzględnieniem powierzchni pokrywki: $F = S \Delta p = S(p_0 - p_x) =$ $= \frac{\pi d^2}{4} (p_0 - p_x)$	1	2	
		Obliczenie wartości siły: $F = 109,5 \text{ N}$	1		
	25.4	Zauważenie, że gęstość słoika musi być większa od gęstości wody, (lub łączna masa słoika musi być większa do masy wypartej wody): $\rho_s \geq \rho_w \text{ lub } M + m \geq m_w$	1	3	Dopuszcza się nierówność ostrą.
		Wyznaczenie minimalnej masy przetworów: $m > V \rho_w - M$	1		
		Obliczenie minimalnej wartości masy przetworów: $m > 1,2875 \text{ kg} \approx 1,29 \text{ kg}$	1		
	25.5	Podczas zanurzania gęstość wody wzrasta, co powoduje zwiększanie wartości siły wyporu działającej na słoik.	1	2	
		Wzrost siły wyporu powoduje coraz mniejszy przyrost prędkości opadania.	1		

	25.6	Określenie średniej gęstości słoika: $\rho_s \geq 1028 \frac{kg}{m^3}$	1	1	
	Razem			11	

Numer zadania		Czynności	Punktacja		Uwagi
Zadanie 26. Silnik elektryczny	26.1	Stwierdzenie, że w obwodzie występują: SEM baterii $\mathcal{E}$ i <u>przeciwnie skierowana</u> SEM indukcji $\mathcal{E}_{ind}$.	1	2	
		Powołanie się na regułę Lenza lub inne poprawne wyjaśnienie.	1		
	26.2	Zapisanie prawa Ohma dla tego obwodu: $\mathcal{E} = IR + \mathcal{E}_{ind}$	1	1	
	26.3	Zauważenie, że gdy wirnik jest nieruchomy: $\mathcal{E} = 12 \text{ V}$ i $\mathcal{E}_{ind} = 0$	1	1	
	26.4	Powołanie się na definicję oporu z uwzględnieniem siły elektromotorycznej baterii: $R = \frac{\mathcal{E}}{I_0} = 4\Omega$	1	1	
	26.5	Obliczenie mocy: $P = I^2 R = \frac{\mathcal{E} I^2}{I_0} = 16 \text{ W}$	1	1	
	26.6	Określenie wzoru na moc użyteczną: $P_{uz} = P_{wl} - P_{str} = \mathcal{E} I - \frac{\mathcal{E} I^2}{I_0}$	1	2	
		Obliczenie mocy użytecznej: $P_{uz} = 8 \text{ W}$	1		
	26.7	Określenie sprawności: $\eta = \frac{P_{uz}}{P_{calc}} \cdot 100\% = \frac{\mathcal{E} - \mathcal{E} I}{\mathcal{E}} \cdot 100\%$	1	2	
Obliczenie sprawności: $\eta = \frac{1}{3} \cdot 100\% \approx 33\%$		1			
Razem			10		

Numer zadania		Czynności	Punktacja		Uwagi
Zadanie 27. Rakieta	27.1	Zapisanie warunku dla ruchu po orbicie kołowej: $\frac{mv^2}{R_z} = G \frac{Mm}{R^2}$	1	3	
		Przekształcenie równań do postaci umożliwiającej obliczenie I prędkości kosmicznej: $v_1 = \sqrt{\frac{GM}{R}}$	1		
		Podstawienie wartości M_Z i R_Z , obliczenie wartości prędkości i zapisanie jej wraz z jednostką: $v_1 \approx 7,9 \frac{\text{km}}{\text{s}}$	1		
	27.2	Określenie prędkości liniowej punktów leżących na równiku: $v = \frac{2\pi R_z}{T}$, gdzie T oznacza dobę ziemską, i zamiana czasu z godzin na sekundy.	1	2	
		Obliczenie wartości prędkości i podanie jej wraz z jednostką. $v \approx 0,46 \frac{\text{km}}{\text{s}}$	1		
	27.3	a) Obliczenie prędkości względnej, gdy rakieta porusza się z zachodu na wschód: $v_{wzgl} = v_1 - v$ i obliczenie wartości prędkości $v_{wzgl} = 7,43 \frac{\text{km}}{\text{s}}$	1	2	Zdający może wykorzystać wartości z poprzedniego zadania.

		b) Obliczenie prędkości względnej, gdy rakieta porusza się ze wschodu na zachód: $v_{wzgl} = v_1 + v$ i obliczenie wartości prędkości $v_{wzgl} = 8,36 \frac{\text{km}}{\text{s}}$	1		
27.4		Podanie odpowiedzi: Start w kierunku zgodnym z kierunkiem ruchu obrotowego Ziemi (z zachodu na wschód)	1	2	Dopuszcza się odpowiedź: W przypadku a).
		Podanie uzasadnienia np.: Nadanie satelicie pierwszej prędkości kosmicznej (w tych warunkach) wymaga zużycia mniejszej ilości paliwa.	1		
	Razem			9	

Numer zadania	Czynności	Punktacja	Uwagi	
Zadanie 28. Sonda Pioneer	Obliczenie odległości od Plutona: $s_{\text{Plutona}} = 0,5 \cdot 11,2 \cdot 10^9 \text{ km} = 5,6 \cdot 10^9 \text{ km}$	1	4	
	Obliczenie czasu potrzebnego sondzie na dotarcie do Plutona: $t_{\text{Plutona}} = 43 \cdot 10^7 \text{ s} \approx 13,6 \text{ roku}$	1		
	Obliczenie odległości od Aldebarana: $s_{\text{Aldebarana}} = 71 \text{ lat świetlnych} =$ $= 6717168 \cdot 10^8 \text{ km}$	1		
	Obliczenie czasu potrzebnego sondzie na dotarcie do Aldebarana: $t_{\text{Aldebarana}} = 5167052 \cdot 10^7 \text{ s} \approx 164 \cdot 10^4 \text{ lat}$	1		
28.2	Wpisanie we właściwej kolejności rodzajów energii: jądrowa → cieplna → elektryczna → → elektromagnetyczna	1	1	
28.3 a)	Zapisanie reakcji: ${}_{94}^{238}\text{Pu} \rightarrow {}_{92}^{234}\text{U} + {}_2^4\text{He}$ ${}_{92}^{234}\text{U} \rightarrow {}_{90}^{230}\text{Th} + {}_2^4\text{He}$	1	1	Dopuszcza się zamiast ${}^4_2\text{He}$ zapis α .

	28.3 b)	Za oszacowanie stosunku mocy $\frac{P_{Pu}}{P_U} \approx 2500$	1	3	
		Za stwierdzenie, że uran nie może być wydajnym źródłem energii.	1		
		Uzasadnienie, że moc dla uranu jest mniejsza od mocy dla plutonu.	1		Dopuszcza się uzasadnienie, że czas połowicznego rozpadu jest dla uranu znacznie większy niż dla plutonu.
	Razem			9	